

PROGRAMMA DAGUITSTAP GENT OP 14 OKTOBER.

Sint-Pietersstation

Dit station, gelegen op een behoorlijke afstand van het historisch centrum, werd gebouwd als een moderne stadspoort enerzijds voor de ontwikkeling van de zuidelijke stadswijken en anderzijds voor de wereldtentoonstelling van 1913. De bouwstijl is eclectisme met middeleeuwse elementen waarbij het bouw materiaal nationalistisch werd gekozen: metselwerk uit de kuststreek, verder Doornikse, Balegemse, Limburgse en Maassteen. De inkomhal is vooral uitgevoerd in marmer met twee tunnels naar de 12 m. hoger gelegen perrons.

Sint-Baafskathedraal

De voorganger van de huidige kathedraal was een romaanse kerk uit de 12de eeuw waarvan enkel de crypte is overgebleven en was een parochiekerk gewijd aan Johannes de Doper de latere Sint-Janskerk. Keizer Karel V verdreef de kanunniken uit de Sint-Baafsabdij om er het Spanjaardenkasteel op te richten en deze zochten hun toevlucht in 1539 in de Sint-Janskerk dat voortaan bekend werd als de Sint-Baafskerk. Met de oprichting van het bisdom Gent werd de Sint-Baafskerk in 1559 verheven tot kathedraal. Met de bouw van deze gotische kathedraal werd begonnen in de 13de eeuw en werd ingewijd in 1569. De huidige inrichting gaat terug tot de 17de en 18de eeuw. Het nieuwe orgel, ontworpen door Johannes Klais in 1935 voor de wereldtentoonstelling te Brussel, telt 90 registers en behoort tot het grootste van de Benelux.

Koor en hoogaltaar

Barok met vier praalgraven van bisschoppen waarvan het mausoleum van Antonius Triest wordt gerekend tot de bekendste van Europa.

Het Lam Gods retabel

Het retabel werd, in opdracht van Joos Vijd, geschilderd door de gebroeders Hubrecht en Jan van Eyck. Beiden hebben eraan gewerkt van 1420 tot 1432 waarbij Hubrecht het grootste aandeel had terwijl Jan instond voor de afwerking en de harmonie.

Het Lam Gods betekende het begin van de bloei van de Vlaamse schilderkunst. Hubrecht heeft bewust afgezien van de in de 15de eeuw gebruikelijke narratieve manier van uitbeelden en teruggerepen naar de meer symbolische vormtaal van de Byzantijnse en Romaanse kunst uiteraard in een geheel nieuwe schilderkunstige benadering. De talrijke opschriften op banderollen en lijsten verklaren de voorstellingen en werden zo begrijpelijk voor het volk. De betekenis van het werk is de verlossing van het mensdom door het offer van Christus uitgebeeld in het centrale luik met de verheerlijking van het Lam Gods.

Het retabel getuigt van een buitengewone opmerkingsgave en een grote technische bekwaamheid waardoor de artistieke opvattingen aan het begin van de 15de eeuw wezenlijk werden veranderd. Vooreerst was er een aanzienlijke verbetering van de toepassing van de olieverftechniek. De schitterende glans werd bekomen door het boven elkaar aanbrengen van transparante verflagen.

De tweede vernieuwing is dat de gebroeders van Eyck radicaal braken met het uitsluitend decoratief gebruik van kleur. Door het aanbrengen van tussentonen en het verzachten van de overgangen van licht naar schaduw, versterkten zij de modellering, het volume en de ruimte.

Een derde ontdekking was dat de kleurnuances in de natuur worden bepaald door de materie van de voorwerpen en door hun graad van belichting. Zij begrepen dat de kleur van de dingen aan intensiteit verliest naarmate zij verder van het oog zijn verwijderd. Zo slaagden zij erin het essentiële element in de weergave van de natuur, het ruimtegevoel, in de schilderkunst door te voeren.

Deze drie nieuwe inzichten betekenden een mijlpaal in de schilderkunst.

Het Lam Gods is dan ook het meest gestolen schilderij ter wereld en het is op zich een wonder dat het retabel na 600 jaar in een dergelijke goede toestand verkeert. Een overzicht van de bewogen geschiedenis en van een grenzeloze hebzucht.

Tijdens de beeldenstorm (1566) werden de panelen opgeborgen in de toren. Vervolgens werden ze overgebracht naar het stadhuis om te schenken aan koningin Elisabeth wat uiteindelijk niet doorging. Onder de Franse bezetting ging het richting Parijs en na de slag van Waterloo terug naar Gent. In 1815 werden de zijluiken verkocht aan een Brusselse antiquair die deze doorverkocht aan een verzamelaar in Aken (1815). Vervolgens werd koning Frederik Willem van Pruisen de eigenaar en werd Berlijn de standplaats waar de panelen in de dikte werden doorgezaagd (1894). Door een brand in de kathedraal liepen de vier centrale panelen brandschade op waarbij het centrale paneel doormidden brak (1822) en het schaap werd overschilderd tot een meer corpulent type met rechts twee oren. Adam en Eva werden verkocht aan een verzamelaar in Brussel en er kwam een kopie zedig gehuld in dierenhuiden (te bezichtigen aan de ingang). Het verdrag van Versailles betekende de terugkeer naar Gent.

Tijdens het intermezzo tussen de twee wereldoorlogen heeft Arseen Goedertier twee panelen gestolen (1934) waarvan de Rechtvaardige Rechters nog zoek is. Een halve bibliotheek werd volgeschreven met de meest fantastische verhalen. Bij de aanvang van WOII ging het richting Pyreneeën en in 1942 sloten de Duitsers een akkoord met het Vichyregime waarna het retabel op transport ging naar Neuschansstein, Beieren. Met de bedoeling een topmuseum van Arische kunst op te richten werd in 1944, samen met 7000 andere kunstwerken, het retabel opgeborgen in de zoutberg Alt Aussee in Oostenrijk. Bij het naderende einde van het Duitse Rijk werd alles in gereedheid gebracht om de voltallige collectie te dynamiteren maar de capitulatie verhinderde op het nippertje de onherroepelijke vernietiging. Op archiefphoto's zijn de kisten met springstof in de zoutmijn goed te zien.

Crypte en de kerkschat.

Deze romaanse crypte was naast een gebedsruimte met verering van een belangrijk reliek of een heiligengraf ook een mausoleum voor Gentse patriciërs en geestelijken.

De voornaamste bezienswaardigheden zijn:

- reliekhoofd van Sint-Jan de Doper (1624-1625), Brussels atelier
- reliekschrijn van de H. Macharius, meesterwerk van Hugo de la Vigne uit Mons (1615)
- zilveren consistoriale staf(1591), Gentse edelsmid
- het belangrijkste textiel is het parament van Lieven Hugenois, voorlaatste abt van de Sint-Baafsabdij (1518). Het borduurwerk in goudbrokaat is van een uitzonderlijke kwaliteit.
- het oudste boek is het "Evangelarium" van Sint Livinus (9de eeuw, Noord-Frankrijk.
- de " Dodenrol" van de Sint-Baafsabdij bestaande uit 50 aan elkaar genaaide vellen perkament met een totale lengte van 30 m. Deze rol werd van klooster tot klooster gedragen voor gebeden ten gunste van hun overledenen.
- muurschilderingen in olieverf (omstreeks 1480 en 1540)met vooral passiescenes naast votiefschilderijen van heiligen.

De intrede van Bavo (P.P. Rubens, 1624)

Rubens noemde dit schilderij als één van zijn meest geslaagde werken. Het is een sterke compositie in twee diagonale lijnen met een evenwichtig gebruik van licht en kleur onmiskenbaar onder de invloed van Carravaggio.

Beneden de trap schenkt ridder Bavo zijn bezittingen, na een losbandig leven, aan de armen terwijl op de boventrap de bekeerling ontvangen wordt door Sint-Amandus.

Preekstoel (Laurent Delvaux, 1741)

Een van de hoogtepunten van de rococo. Het is een allegorische voorstelling van de waarheid ontsluitend door de tijd. De ouderling symboliseert de tijd en de jonge vrouw met voet op wereldbol (symbool van wereldse dingen die door de waarheid wordt overtroffen) en met een geopend boek dat verwijst naar de predikant die de waarheid verkondigt.

Dr. Jozef Guislain: grondlegger van de psychiatrie.

Aan de Begijnhoflaan staat het standbeeld van Dr. Guislain met drie symbolen: de wetenschappelijke boeken, de boeien die hij van de ongelukkige zieken afnam en de bouwstenen van zijn zeer vooruitstrevende instelling.

In 1833 verschijnt zijn meesterwerk: *Traité sur les phrénopathies ou Doctrine nouvelle des Maladies mentales*. Hierin geeft hij een magistraal overzicht van de toekomstige psychiatrie. Hij vereenvoudigt de terminologie, beschrijft ziektebeelden en bestudeert mogelijke oorzaken van geestesstoornis. Baanbrekend is de behandeling: humaan, begrijpend en met geduld. Hij was de grondlegger van de ergotherapie en de eerste die optrad tegen het misbruik van medicatie: purgativa, emetica als braakwijnsteen, opium, nieskruid (zuivering van hersenen en geest) en aderlatingen met als voornaamste doelstelling de patiënt te verzwakken. Het voornaamste geneesmiddel is de begrijpende psychotherapie.

Krankzinnigen werden opgesloten in zogenaamde "dolhuizen" en bij bepaalde gelegenheden als openbaar vermaak voor het op sensatie en spot beluste publiek tentoongesteld in getraliede kooien of "dolkisten". Geraard de Duivelsteen was voorbehouden voor mannen en de Oude Violettenlei voor vrouwen. In zijn rapporten beschrijft hij het verschrikkelijke verblijf van krankzinnigen.

"Er zijn zinnelozen die aan de benen en armen zware kettingen dragen waaronder men zweren bemerkt, die zo diep zijn dat de beenderen bloot liggen. Anderen zijn ineengekrompen, door altijd neer te liggen in enge hokken. Wij hebben zieken ontvangen wier dijen aan de borst en ellebogen aan de heupen verkleefd waren, aldus het gebruik verloren hebbende van hunne armen en benen".

"Sommige hokken waarin krankzinnigen lagen waren als om er paarden in te stallen. Het stro was mesthoop geworden. Er waren zinnelozen die niet meer gaan konden en op handen en voeten sprongen gelijk kikvorsen. 's Nachts werd geen bewaking uitgeoefend; men vergenoegde zich de deur van de gemeenschappelijke slaapplek toe te sluiten. Slecht gevoed, beroofd van allen troost, verlaten, vergeten zelfs van hunne bloedverwanten en hunne vrienden, sterven de krankzinnigen op het einde ellendiglijk, bij gebrek aan zorgen en bijstand".

Nu nog kan men in de crypte van het Duivelsteen de restanten van de halsringen en de ketenen zien. Waarschijnlijk zullen we de crypte kunnen bezoeken (privébezoek) als visuele inleiding voor het bezoek aan het Guislaininstituut.

De ontmoeting met de gelijkgestemde kanunnik Triest, stichter van de Zusters en Broeders van Liefde, betekende een omwenteling in de behandeling en huisvesting van krankzinnigen. De wetenschappelijke overtuiging en het vooruitstrevend humanisme van Guislain werd aangevuld door de religieuze overwegingen en de christelijke caritas van Triest. Beiden waren met afschuw vervuld over de geldende Franse wetgeving van 1790 die geesteszieken en wilde dieren op gelijke voet stelde en herbevestigd door de Code Napoleon uitgegeven in 1804 met straffen voor diegenen “die zinnelozen en razende beesten in vrijheid lieten rondzwerven”.

Na talloze reizen naar het buitenland met de bestudering van de verpleging en de inrichting van hospitalen kon hij, na de goedkeuring van zijn wet in 1850 op de krankzinnigenzorg, beginnen met zijn levenswerk: de bouw in 1852 van een nieuwe instelling. Om zijn doel sneller te bereiken werd hij zelfs tijdelijk lid van de gemeenteraad. Deze werd in 1857 in gebruik genomen en was nog onvoltooid bij Guislain's overlijden in 1860 op 63-jarige leeftijd. Guislain werd “de apostel der verdoemden” genoemd. Hij was ongehuwd en zijn nalatenschap ging naar de Broeders van Liefde, de universiteit, de stad en de Société de Médecine de Gand om er een 5-jaarlijkse prijs uit te reiken.

Jan Dockx